

Tað er so sum so, um yrkingarnar koma upp í eyguni á øðrum, ella um tær bliva blakaðar burtur sum «ólesandi lummafrás». Men hesi kor eru samstundis ein fyrirtreyt fyri at yrkja hjá tí, sum hevur loyst úr «fáfongdarhafti». Skaldskaparkeldan og tær rammur, sum lidnar yrkingar verða settar í, hóva ikki altíð so væl saman, eru heldur í andstöðu.

«Ópið vindeyga» tosar um «einsligt pappirsyrki» og kennir tað serliga so, tí hann hoyrir «barnanistan og konulátur», meðan hann situr innandura við vindeyganum á glopp. Men her gera yrkjarans kor seg aftur galdandi: hann vil lýsa livið, men til tað er neyðugt at draga seg eitt sindur burturúr, so tú kann lita at tí burturfrá. Vilt tú avmynda livið á pappir, kanst tú ikki samstundis vera fullur partur av tí; tin leiklutur verður í ein vissan mun sum eygleiðari og ikki sum leikari!

Ónnur reiðsla av eftirtoervi byrjar við tí sjálvirvinskun. «Soleiðis hvurvu dagar mínir». Yrkingin hevur skemtidám og sigur frá tí, sum fer at henda, tá hann kemur «fyri handan foldartjald» og einki hevur at vísa fram: «Har verður grátur og/ tannagrisl». Í «Eitt konufólk», sum er mynd av einum fálum konufólki, avmyndar yrkjarin helst seg sjálvan. Sum heild eru yrkingarnar í hesum bóli mest um ikki at vera rokkin á nakað mál; ikki tí hann hevur havt eitt ávist mál, men einki mál er rokkið.

«Tá ið hivnar» er eitt lítið fitt erindi um hvussu skjótt náttarræðslan verður gloymd, og harvið hvussu skjótt menniskjan gloymir tað illa, ið henni víðurferst. Ein gáva, sum er ein treyt fyri at orka at liva:

Tá ið hivnar
og heim veit í —
er tað longu gloymt,
hitt illa.
Barnið, loyst
úr náttarræðslum,
leiðist við mammu
um morguntún.

«Dvørgur» er ógvuliga fin yrking — eisini rytmiskt — um dvørgin, sum smiðar bæði dagar og nætur:

Dvørgur, niðanstuttur,
oman belti kubbatur —
dagsljósins stelpur
tykja lítið í mær tokka,
ræðast, vamlast.
Smiði gripir.

Snjófoksdagar,
mánanætur,
tá ið fjallsins kamar
rembast mót háum himli —
allan hin døkka vetur
smiði eg.
Gripir.

Dvørgurin fær hvørki

samsýning ella virðing fyri sitt arbeiði, men hendringaferð leggur hann frá sær: eina lotu, og tann lotan er øll tann løn, hann hevur fyri neyðini:

Dvørgur eri eg,
siti okkurt summarmkvöld
og rindi møðina
undir kletti —
siti við mitt síða skegg
og liti
út á blikandi, fleygráan

fjørð.
Hvat dvørgamyndin vil siga í fluttari merking stendur helst øllum greitt «Kvett og kuta» biður um eina harðliga lagnu, fram um at lata rotturarnar gnaga seg innanfrá. Tað ræður um at halda høvur hátt, og ikki lata hugsjónirnar máa burtur so við og við í dagligum matstrevi. Í yrkingini «Dýrabært var tað. Til Jóhan Hendrik dygdartænara Føroyamáls-» verður málið prisa, og grund givin fyri nýtsluni av mangum óvanligum orði:

Dýrabært var tað, vit
erndu:
orðini, eyðskild í móður-
munni.

Livsins tilfar, grúksins
greytur,
storknar av ongari
nýtslu —

Men so hin vegin: flog,
himinsflog,
elvd av onkrari málsilsku.

Í nógvum yrkingum verður føroyska náttúrán lýst (t.d. «Á, havsins og loft-sins hiti» og «Hetta grýt-islendið») og tað stillfarandi fólk, sum hevur búið her («Gráir og svartir klettar»), tó ikki meira stillfarandi enn so, at livs-gleðin varð sýnd í dansi:

Næturnar hulislugu
undir hálvari sól
tróddu tey hilmisdansin
fyri alheimsins jólum.
Í «Ungdómsminni úr Valby» sum er kannað Peturi Reinert, verður aftur undirstrikað, at jarð-arinnar goðs og gull ikki ber veruligt virði í sær, men: «Samstarv bygdar-felaga millum/ lyftir dag-in/ upp í rættuligt ljós». «Frálíkt er at liva» er fagnaðarsongur til tilveruna og somuleiðis tann vakra kærleiks- og natúryrk-ingin «Matinata», ið næstan er sum ein morgunsálmur (bit merki í navnið!), t.d. «Nú skínur sólín bjarta» hjá Simuni av Skarði» ella tann yndisligi sangurin hjá Hans Andriasi Djurhuus «Nú hitar sólín». Hjá Regini er bert tað frávik, at erotikk-urin menniskjunnar millum er ein óskiljandi partur av hesum unduri:

Nú vakna fuglarnir
við summardegg á herðum
og syngja fyrri tær,
ið durvar enn á berum
sandsins hólí
saman við mear.

Í «Eitt tokkans andarhald» mótast mótsetningarnir «lamb og ljón saman/ ella bara skilni kynja millum?». Tað ósambær-liga rennur saman í einum stokkutum andarhaldi, og hetta gongur aftur í «Seinnapartsskin», har býurin «syvjar í seinna-partsskini», men gleði-lotan er bert ein lita innan streivið og veturin aftur eru á ferð: «gloymsku-dýrdin/ fyri veturnætur».

Meðan næstan allar yrkingarnar frammanundan fara fram í Føroyum, so eru tað í seinasta partinum fleiri sum eru umhvøvið, har yrkjarin hevur livað meginpartin av ævi síni. «Ungmennin» knýtir samband millum útlegdina og heimlandið; ungur, sitandi í tí donsku nátturuni verður føroyski upprunin enn greiðari, enn um hann livdi í honum:

Kring um meg tustu,
kortini,
ljómarnir, orðini:
oyggjarnar, tjóðin,
ættarslóðin,
deyðin,
dýrdargripir verunnar.

Her móti endanum av savninum vendir høvundurin aftur til tað broyttu umhvøvið og í «Dálkað rennur tú» visir hann, hvussu nógv tað er ímillum ánnu fyrr og nú: hon er dálkað í hel. Barndómslandið er blivið burtur, men sum hann sigur í seinastu yrkingini, «Altíð elti tú meg», so er landið altíð við honum: «onga tíð slappst undan».

Eitt høvuðsevni í savninum er tókk til skaparan, ikki trýst upp í andlitið á lesaranum, men sum ein organiskur partur av yrkingunum. Í «Nú skorp-nast handbaksheiðin» verða útlitini fyri eini tilveru eftir hesa lýst so-leiðis:

skulu gleðir — minni enn
hesar á fold:
tá ið heili og hold
og út um alt vit
endursamar kenslur
høvdu teg upp —
skulu tilíkar gleðir
avnoktast handan sýn?

og hvi hann trýr verður
stutt og sterkt sagt í seinasta orðini í yrkingini
«Fýra myndir á svøvn-stovubróstinum»:

Ódnirnar, fjalladun
miskunnarloysi, jarðar-
innar,
livssviknar kvinnur —
og hann á krossinum

aleina.

Jógvan Isaksen

Tá ið tú ert livandi, hendir altíð okkurt

Ebba Hentze: Antonia og Morgunstjørnan. Petur Andreassen týddi. Elisabeth Nyman teknaði. Einars Offsett prentaði. Føroya Lærarafelag gav út, Tórshavn 1981. 58 kr.

Tað sigur gamla Petra, sum er ein av teimum, Antonia kennir og er góð við.

Antonia býr í eini litlari bygd úti á eini oyggj. Hon hevur eingi systkin ella onnur børn at spæla við. Men tað ger einki tí hon hevur altíð nógv um at vera og keðir seg sjáldan: og allarbest av øllum dæmar henni at sita og hugsa og droyma og royna at fáa greiðu á øllum.

Tí nógv er at fáa greiðu á, og altíð hendir okkurt. Tað fyrsta, sum hendir í bókini er, at hon fer við út at leita eftir kettuni hjá Petru, Morgunstjørnuni, sum er burturvilst. Á hesi ferðini í skýmingini koma tær báðar á mong merkilig og óunnilig stød, bølamyrk neyst og trøslig skýmaskot. — Soleiðis er bygdin eisini, men har er gott at vera, hóast tey eru fáment og búgva langt burtur frá stórbýnum, haðani post-báturin kemur til teirra við vørum, posti og ferðafólki. Og allastaðni yður av lívi — kettur, fuglar, kópar, seyður.

Tann av vinfólkunum hjá Antoniu, vit hoyra mest um, er gamla Petra, sum er so livsglæð og altíð finnur uppá okkurt at gera. Hon lærir hana at geva sær far um tað, sum hendir í náttúruni og í bygdini, og hon veit so nógv um, hvussu tað er úti í tí stóru verð. Og altíð hevur hon stundir at práta og rúmkar hugaheimin hjá Antoniu við øllum tí hon fortelur. Frá Petru hevur Antonia eina skel, og hon

sigur, tað er havið rundan um tey heitu londini, hon hoyrir sjóða í skelini, tí haðani er skelin komin. Og Petra eigur eina mynd, ið er tikin í londunum, har appellsinirnar veksa og vindurin altíð er heitur. — Alt hetta fær Antoniu at forvitnast og droyma um tann dag, tá ið hon sjálf skal siggja alt við egnum eygum. Antoniu nýttist ongan-tíð at kenna seg heilt einsamalla, tí hon hevur Petur Loyniliga, sum hon sjálf hevur funnið uppá, og sum hon ofta prátar við. Eingin má vita um hann, tí so fara tey at halda hon er blivin ser av ongan at hava at spæla við. — Hann kann vera so ymiskur, skifta lit kann hann eisini, og hon kann kalla á hann ella gera hann ósjónligan, sum tað passar henni.

Ein av kapitlunum er sum ein kinesisk eskja: ein søga í sjálvari søguni, og so aftur inni í tí søguni ein dreymur, ið er eitt ævintýr um livið á havsins botni, har gullfiskar og perlufiskar og havfólkini halda til.

Nógv annað hendir innan í og uttan um Antoniu á teimum gott og væl hundrað blaðsíðum, sum ikki skal verða avdúkað her.

Forlagið sigur bók-

ina vera fyri børn og vaksin. Tann lætti og kensuborni frásøgu-hátturin kann ikki annað enn hugtaka øll, og tey tilkomnu, sum skulu lesa fyri børnum burtur úr bókini, kunnu vænta sær hugnaligar lötur. Tey verða mint á, hvussu opið og viðkvæmt barnasinnið er, og hvussu hendingar og inntrykk festa seg og livi víðari í huganum. Og at børn hava tað gávu at kunna fantasera; tað er uppgávan hjá teim vaksnu at hjálpa teimum at brúka hesa gávu — vísa teimum á, at tað sum Petra sigur er eitt ævintýr, at nakrar hyacintir veksa úr gráum rukkutum leykum. Siga teimum søgur, ið tala til teirra fantasi. — Antonia og Morgunstjørnan hevur okkurt í sær, sum minnir um bókurnar hjá Astrid Lindgren. Petur Loyniligi minnir meg eisini á Cheshire-kettuna í Alice in Wonderland, sum hvør tann ið hevur lisið um seint gloymir.

Og tey tilkomnu kunnu eisini verða mint á, hvussu umráðandi tað er at royna at varðveita sinnið opið, tí tað er treyt fyri, at vit sum Petra kunnu siga, at so leingi tú ert livandi, hendir altíð okkurt.

Elin Súsanna Jacobsen